

J. Straussi "Mustlasparun" Estonia Teatris

Lavastaja —
Endrik Kerge,
dirigendid —
Tarmo Leinatamm
ja Arvo Volmer,
kunstnik —
Georg Sander

Esietendus 26. märtsil

Kõik, mida selle teose väljatoomisel võib pidada saavutuseks, tuleneb muusikalisest ettevalmistusest. Eranditult kõigi vokaalpartide juures on tunda kontsertmeisterite Ülla Millistferi ja Jaanus Juuli ning koormeister Anne Dorbeki asjatundlikku ja põhjalikku tööd.

Estonia Teatri orkester näitas taas oma head operetitaju ja võimekust. See tõuseb esile muidugi juhul, kui orkestrandid vaevuvad loole kaasa elama. Emotsionaalselt parimat valmisolekut näidati esietendusel. Järgmistel oli loidust ja lohakusest tingitud ebatäpsusi. Samas aga näiteks 6. aprilli etendusel oli operetlikku kergust ja ühe-meeskonnatunnet rohkem kui eelmistel kordadel. Rõõmustab dirigent Arvo Volmeri edasimineku. Saavutatu pole veel küll ideaal, aga areng operetimuusika mõistmisel on märkimisväärne. "Mustlasparun" on tema teine töö selles žanris. Esmakordsel kokkupuutel operetižanriga "Krahvinna Marizas" võttis noor dirigent klassikalist operetti kui vastava

Nadia Kurem (Saffi) ja Leili Tammel (Czipra)

VAMBOLA SALUPUU foto

Mustlased ja mulgikapsad

ajastu sümfoonilist teost ja lauljad olid tema jaoks kaunikesti segavad tegelased. Nüüdki kõlasid kõige nauditavamalt just instrumentaalsed osad, aga see-eest olid need suurepärase stiilitunnetusega. Dirigent Arvo Volmer temperamentsest ja täpselt, oli Straussi muusikale iseloomuliku lennukust ja kergust. Probleemiks on tal veel vokaaliga numbrid, kus orkester peaks olema saatefunktsioonis, mitte lauljad orkestri "alamad". Tarmo Leinatamm on operetidirigendina tunduvat kogenum. Juhatamismaneeril on ta ettevaatlikum ja tagasihoidum, solistide jälgimisel aga tähelepanelikum ja tajub paremini laval toimuvat. Seda tõendasid tema esimesel etendusel järskudel tempomuutustel tekkinud ebakohad, mida dirigent suutis üsna kiiresti likvideerida.

Ilusat on etenduses veelgi, eelkõige solistide töös. Kõigepealt parun ise, võõrsilt koju saabunud Sandor Barinkay. Osatäitjaid pidi siin olema koguni kolm, aga Mikko Pulkkinen ei ole seni veel lavale jõudnud. Ivo Kuusk ja Väino Puura on mõlemad tuntud operetihaid. Ivo Kuusk on siin tõsisem, aga südamlikum. Väino Puural on rohkem kergust ja uljust. Laululiselt on nautitavad mõlemad. Mustlasneiu Saffi Nadia Kuremil ja Sirje Puural on juba rohkem erinevad. Sirje Puura, ilus kui mustlane, on mustlaslikum ka oma liikumiselt ja tema Saffil tuleb tantsulisus sisemisest

hastavad Pirjo Kauge ja Annika Tõnuri. Annika Tõnuri on end teinud tuntuks juba mitme operetiga kui väga sarmikas ja elegantne näitleja ning sama joont jätkab ta ka siin. Õnnestunud valik on Pirjo Kauge, kes teeb suurel laval oma esimesi samme. Tubli saavutus on tema vokaalpartii. Arseno on tal tütarlapselikum ja kappriisem kui Annika Tõnuri, ent mõlemad esitavad oma lahenduse usutavalt. Arseno armastatud Ottokari mängivad toredasti Alar Haak ja Hans Millberg ning näitavad veidi saamatuvõitu külapoiis muutumist uljaks sõduriks. Mustlaseit Czipra vastab kõige enam tavakujutlusele mustlasest Urve Tautsi esituses. Rikkalikud kogemused karakterrollide loomisest on baasiks arvukate nansside leidmisele ka selles loos. Leili Tammele Czipras on liiga palju aimatav Carmen roll. Marika Eensalu, kes kehastab nii Cziprat kui ka Arseno kasvatajat Mirabellat, on koloriitsem just maneerliku guvernandi osas. Võrreldes tema eelmiste operetirollidega ("Krahvinna Marizas" ja "Mikaados") on suur areng lavakõnes, soovida jätab diktsioon aga laulus. Ülle Tundla Mirabella on peenitsevam ja piprasem, osakäsitlus on antud selgelt ja kindlalt. Külalalki erinev on Arvo Laidl ja Tiit Tralla loodud tähtsa ametniku Ludovico Camero kuju. Arvo Laidil on reljееfse ja selge lahendusega ennastlääs ja nüri ametnik. Tiit Tralla Ludovico on argpükslikum ja ka-

ramentsed on Rein Taidla ja Matti Valkmaa noore mustlase Michali osas, mõlemal õnnestub toredasti just rahanappamise stseen. Esiletõstmist väärib Rein Taidla veel sellepoolest, et ta on toonud lavastusse kaasa ka oma kolm poega — Timo, Teemo ja Paul Taidla. Lapsed selles lavastuses — lisaks kolmele Taidlale veel Meells Rajasalu ning kolm väikest tüdrukut Külli Millistfer, Liis Mutso ja Helen Ormus-Zaharova — on pärlid omaette ja võluvad vaatajaid isegi siis, kui nad lõpulaulus hästi kõvasti ja hästi valesti kaasa hõiskavad. Lavalisel ülesandel on neile antud täpsed ja nad tegutsevad himuga. Eriti väärivad kiitust tüdrukud, kelle armsas lapselikus liikumises avaldub ka nende loomuse eripära — Külli Millistfer on kõige tüürilisem, Liis Mutso asjalikum ja Helen Ormus-Zaharova liikumise kui tulesäde.

Ooperikoor täidab oma ülesanded korrektselt ja kaasaelamisega. Pole nende viga, et nad laval nii igavalt mõjuvad, et nende mustlased on pandud liikuma mingi mulgi polka sammudega või ringutama käsi nagu kehvas prantsuse balletis või valdava aja laval lihtsalt paigal seisma või...

Kõige kahvatum, pealiskaudsem ja kulunum ongi selle loo lavastajatöö. Kõik võtted, liikumised ja nipid on kusagil varem juba nähtud. Mis Kerge eelmistes lavastustes oli põhjendatud ja omal kohal

ludes. II ja III vaatus on "elusamad". Osatäitjad on lavastuslikult saanud selgemad tegutsemisjoonised siis, kui neil on parasjagu vaja laulda või ütelda oma repliike. Muul ajal on nad valdavalt pandud lihtsalt kuhugi kõrvale seisma ja rolli arendusele see loomulikult kasuks ei tule. Siin on mitmed solistid hakanud peale esietenduse toimumist n.ö. omal riisikol ise ühteist välja mõtlema ja rohkem muidugi need, kel operettides on suuremad kogemused. Koori kujutamist erinevate karakteritega inimete kogumina pole vaevatud.

Mustlaslikkust on lavastuslikult selles loos kõige vähem ja kohati tunduvad Georg Sanderi kostüümid nii temperamendivaese rahva seljas suisa sobimatutena. Iseenesestmõistetavalt pole viga kostüümides. Miks vajas lavastaja suurt ja tühja lava, otsekui oleks tegu balletiga, ei saa aru. Ka see suur kaldpörand on juba mitmes-setmes tükis olnud.

Klassikaline operett (olgu ta pealegi siin koomiliseks ooperiks nimetatud, Strauss jääb ikka Straussiks) on läbi aegade võitnud vaatatajate südameid romantilisusega. Kuitahes koomilised tegelased on neis alati kujutatud sümpaatia. Sellest režiist kumab aga läbi sarkasm. Muusikaline lahendus lauljalt südamlikkuse ja armastusega esitatud partiidest ning ironiline režiil lähevad erinevat rada. Lavastuslik külg pöördub niimoodi muu-

ajastu sümfoonilist teost ja lauljad olid tema jaoks kaunikesti segavad tegelased. Nüüdki kõlasid kõige nauditavamalt just instrumentaalsed osad, aga see-eest olid need suurepärase stiilitunnetusega. Dirigeeris Arvo Volmer temperamentselt ja täpselt, oli Straussile muusikale iseloomulikkum lennukust ja kergust. Probleemiks on tal veel vokaaliga numbrid, kus orkester peaks olema saatefunktsioonis, mitte lauljad orkestri "alamad". Tarmo Leinatamm on operetidirigendina tunduvalt kogenum. Juhatamismaneerilt on ta ettevaatlikum ja tagasihoidum, solistide jälgimisel aga tähelepanelikum ja tajub paremini laval toimuvat. Seda tõendasid tema esimesel etendusel järskudel tempomuutustel tekkinud ebakohad, mida dirigent suutis üsna kiiresti likvideerida.

Ilusat on etenduses veelgi, eelkõige solistide töös. Kõigepealt parun ise, võõrsilt koju saabunud Sandor Barinkay. Osatäitjaid pidi siin olema koguni kolm, aga Mikko Pulkkinen ei ole seni veel lavale jõudnud. Ivo Kuusk ja Väino Puura on mõlemad tuntud operetihaid. Ivo Kuusk on siin tõsisem, aga südamlikum. Väino Puural on rohkem kergust ja uljust. Laululiselt on nauditavad mõlemad. Mustlasneiu Saffi Nadia Kuremilt ja Sirje Puuralt on juba rohkem erinevad. Sirje Puura, ilus kui mustlane, on mustlaslikum ka oma liikumiselt ja tema Saffil tuleb tantsulisus sisemisest keemisest. Nadia Kurem paneb tegelaskuju kogu loomuse lauluses. Tema vokaalne esitus on üks suurimaid saavutusi kogu lavastuses. Operetis on tal see üldse esimene kord osaleda ning kergust, mida roll vajaks, veel paraku ei ole, aga olen päris kindel, et hakkab olema, sest ühel viimastest etendustest sõandas ta juba hoopis vabamalt end väljendada. Väga vahvad on Voldemar Kuslap ja Teo Malste seavürst Kálmán Zsupani osas. Mõlemad tantsivad kerge jalaga, laulu ja lavakõne kõrge tase on nende puhul nii loomulik ja tuntud, et teistsiti ettegi ei kujuta. Zsupani tüdart Arsenat ke-

hastavad Pirjo Kauge ja Annika Tõnuril. Annika Tõnuril on end teinud tuntuks juba mitme operetiga kui väga sarmikas ja elegantne näitleja ning sama joont jätkab ta ka siin. Õnnestunud valik on Pirjo Kauge, kes teeb suurel laval oma esimesi samme. Tubli saavutus on tema vokaalpartii. Arsenal on tal tütarlapselikum ja kapriissem kui Annika Tõnuril, ent mõlemad esitavad oma lahenduse usutavalt. Arsenal armastatud Ottokari mängivad toredasti Alar Haak ja Hans Millberg ning näitavad veidi saamatuvõitu külapoisi muutmist uljaks sõduriks. Mustlaseit Czipra vastab kõige enam tavakujutusele mustlasest Urve Tautsil esituses. Rikkalikud kogemused karakterrollide loomisel on baasiks arvukate nüansside leidmisele ka selles loos. Lelli Tammele Czipras on liiga palju aimatav Carmen roll. Marika Eensalu, kes kehastab nii Cziprat kui ka Arsenal kasvatajat Mirabellat, on koloriitsem just maneerliku guvernandi osas. Võrreldes tema eelmiste operetirollidega ("Krahvinna Marizas" ja "Mikaados") on suur areng lavakõnes, soovida jätab diktsioon aga laulus. Ülle Tundla Mirabella on peenutsevam ja piprasem, osakäsitlus on antud selgelt ja kindlalt. Külaltni erinev on Arvo Laidi ja Tiit Tralla loodud tähtsa ametniku Ludovico Camero kuju. Arvo Laidil on reljeefse ja selge lahendusega ennasttäis ja nüri ametnik, Tiit Tralla Ludovico on argpükslikum ja kadedam. Operetlikkust on selles mõlemal parasjagu. Laidi tekst on ka selgema diktsiooniga, Tralla kipub kiirustava maneeriga sõnade lõppe "alla neelama". Sümpaatse vana mustlase Pali loob Kalju Karask, kelle kelmustükkid seavürsti sissevedamiseks kasvavad välja loogiliselt. Peeter Oja samas rollis sarnane liiga palju piimamees Tevjeja, Pali muusikaline lause "Õõ on möõdas..." on esitatud lameda ja lahtise tooniga. Korrektselt täidavad Rostislav Gurjev ja Matti Kõrts krahv Homonay osa. Rostislav Gurjev on rollis rohkem südamlikkust, Matti Kõrtsil väarikust. Päril tempe-

ramentsed on Rein Taidla ja Matti Vaikmaa noore mustlase Michali osas, mõlemal õnnestub toredasti just rahanõppamise stseen. Esiletõstmist väärrib Rein Taidla veel sellepolest, et ta on toonud lavastusse kaasa ka oma kolm poega — Timo, Teemo ja Paul Taidla. Lapsed selles lavastuses — lisaks kolmele Taidlale veel Meells Rajasalu ning kolm väikest tüdrukut Külli Millistfer, Liis Mutso ja Helen Ormus-Zaharova — on pärlid omaette ja võluvad vaatajaid isegi siis, kui nad lõpulaulus hästi kõvasti ja hästi valesti kaasa hõiskavad. Lavalisel ülesandel on neile antud täpsed ja nad tegutsevad himuga. Eriti väärivad kiitust tüdrukud, kelle armsas lapselikus liikumises avaldub ka nende loomuse eripära — Külli Millistfer on kõige lüürilisem, Liis Mutso asjalikum ja Helen Ormus-Zaharova liikuv kui tulesäde.

Ooperikoor täidab oma ülesanded korrektselt ja kaasaelamisega. Pole nende viga, et nad laval nii igavalt mõjuvad, et nende mustlased on pandud liikuma mingi mulgi polka sammudega või ringutama käsi nagu kehvas prantsuse balletis või valdava aja laval lihtsalt paigal seisma või...

Kõige kahvatum, pealiskaudsem ja kulunum ongi selle loo lavastajatöö. Kõik võtted, liikumised ja nipid on kusagil varem juba nähtud. Mis Kerge eelmistes lavastustes oli põhjendatud ja omal kohal ning tulenes tüki muusika- või süžee loogikast, siis siin on ridamisi kohti, kus lavastaja on realiseerinud esimese mõtteväljatuse, arutlemata üldse, millest miski välja võiks kasvada või kas liikumine vastavast muusikanumbrit elustab (või hoopis segab). Näiteid võiks tuua hulgi, neid leidub pea igas stseenis. Varasemates lavastustes üllatas Kerge alati oma fantaasiaga, "Mustlasparuni" on ta teinud aga selle riismetest. I vaatus on kui klassitud, kas igaüks oma õppetükki üles ütleb. Pikk ja igav. Kasuks oleksid siin tulnud kupüürid nii tekstis kui mitmesalmitistes lau-

ludes. II ja III vaatus on "elusamad". Osatäitjad on lavastuslikult saanud selgemad tegutsemisjoonised siis, kui neil on parasjagu vaja laulda või ütelda oma repliike. Muul ajal on nad valdavalt pandud lihtsalt kuhugi kõrvale seisma ja rolli arendusele see loomulikult kasuks ei tule. Siin on mitmed solistid hakanud peale esietenduse toimumist n.õ. omal riisikol ise üht-teist välja mõtlema ja rohkem muidugi need, kel operetites on suuremad kogemused. Koori kujutamist erinevate karakteritega inimeste kogumina pole vaevatud.

Mustlaslikkust on lavastuslikult selles loos kõige vähem ja kohati tunduvad Georg Sanderi kostüümid nii temperamendivaese rahva seljas suitsa sobimatutena. Isene-sestmõistetavalt pole viga kostüümides. Miks vajas lavastaja suurt ja tühja lava, otsekui oleks tegu balletiga, ei saa aru. Ka see suur kaldpörand on juba mitmes-setmes tükis olnud.

Klassikaline operett (olgu ta pealegi siin koomiliseks ooperiks nimetatud, Strauss jääb ikka Straussiks) on läbi aegade võitnud vaatajate südameid romantilisusega. Kuitahes koomilised tegelased on neis alati kujutatud sümpaatia. Sellest režiini kumab aga läbi sarkasm. Muusikaline lahendus lauljalt südamlikkuse ja armastusega esitatud partiides ning ironiline režiin lähevad erinevat rada. Lavastuslik külg pöörduv niimoodi muusika ja esitajate vastu, justkui oleks lavastaja olnud sunnitud tegelema millegi ebameeldivaga. Ja veel: proovitud on siin tuua paralleele ka meie praeguse poliitikaga (maade ja varanduse tagastamine tegelikule omanikule, poliitilised intriigid kõrgemate riigiametnike hulgas jne.), aga tundub, et inimesed on meie juhtide poliitikat sedavõrd väsinud, et naljad neil teemadel ei lõbusta enam kedagi.

Kokkuvõttes pakub etendus rohkem kuulamiseks kui vaatamiseks.